

Научна критика

Љиљана М. БУК*

Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

КУЛТУРА У УЏБЕНИЦИМА СРПСКОГ ЈЕЗИКА КАО СТРАНОГ

Апстракт. Теме и информације у вези са културом у уџбеницима за почетне нивое учења српског језика прво су наведене статистички а потом и анализирани. У циљу лакше анализе уџбеника, претходно су разграничена два основна значења културе, као индивидуалног и колективног израза духовне делатности. Истраживање показује да су, изузев у уџбенику Института за стране језике (Београд), садржаји културе у уџбеницима корпуса спорадично и слабо заступљени.

Кључне речи: култура, српски језик за странце, уџбеници, почетни ниво, Европски оквир.

УВОД

На тржишту постоји неколико различитих уџбеника за учење српског језика као страног (СКС) за апсолутне почетнике. Третман садржаја културе у њима врло је шаролик. Смисао овог рада јесте да се утврди има ли таквих садржаја у јединицама корпуса и, ако има, ког су типа, а са идејом да се дође до модела што репрезентативнијег учила који би доликовао језику са хиљадугодишњом писаном традицијом какав је наш језик.

КУЛТУРА

Култура је означавала обрађивање земље и планско узгајање биљака. Од Цицеронове метафоре (*cultura animi*, неговање душе)¹ и проширивања појма на духовну сферу дефиниција културе преживела је све моде и стилска дотеривања историје. Готово да нема озбиљнијег мислиоца који није имао своје виђење културе. Ипак, два основна одређења културе, индивидуалистичко

* Библиотекар, научни сарадник; ljiljana_cuk@ff.uns.ac.rs

1 У *Tusculanae Disputationes* (II, XV: 186) насталим око 45. г. п. н. е. Марко Тулије Цицерон вели да се ум не може развијати ако се правилно не култивише, те да је философија неговање, узгајање душе: *Cultura animi philosophia est* (према: Bouhier 1812).

и колективистичко, преживела су до данашњих дана, међусобно се супротстављајући и прожимајући. Заједнички им је онај део дефиниције који говори да је култура симболички свет одвојен од телесних потреба.

Колективистички схваћена култура (развијана као концепт од стране Социјалне антропологије у другој половини 19. века), дакле, култура једне заједнице, обухвата вредносни систем те заједнице (њен морал, законе, обичаје), материјалну производњу духовних добара (науку, уметност) те институције у којима се та производња одвија. У још ширем смислу, културом је обухваћен географско-историјски простор одређене заједнице. Будући широк и разуђен, колективистички појам културе у литератури се често означава множинским обликом и малим почетним словом („културе“). Појам је довољно широк да садржи мање појмове. Нпр. може се чути за „културу говора“, „културу градова“, „културу исхране“ и сл.

С друге стране, концепт елитистички схваћене културе (пореклом из немачке романтичарске традиције 19. века) подразумева производњу духовних добара појединачно и означава се обликом једине (код неких истраживача и великим почетним словом – „Култура“). Индивидуална продукција духовних добара је, дакле, „Култура“ и како таква садржана је у „културама“.

КУЛТУРА У УЧЕЊУ СТРАНОГ ЈЕЗИКА

У предмодерно време фокус у учењу страног језика био је „класичан“ (језик се учио на примерима из књижевности и уметности). До данашњег времена клатно тог фокуса отишло је на супротну страну – где уџбеничког материјала у вези са књижевношћу и уметношћу има мало или га нема уопште. Штавише, у учењу страног језика на таквим садржајима се ради упадљиво мало (Atkinson 1999).

Кад се данас у науци говори о месту културе у настави језика, не мисли се на тзв. културу него на тзв. културе. Језик и културе снажно су повезани (Lessard – Clouston 1997; Kramsch 2001; Kramsch 2013; Peck 1998; Savignon–Sysoyev 2002; Sellami 2000; Singhal 1997). „Без познавања култура, инструкције страног језика су нетачне и некомплетне“ (Peck 1998: 1). Клер Крамч са Универзитета Беркли сматра да се особеност неке средине чији се језик жели савладати не може сазнати само читањем великих писаца који су писали на датом језику, нити фактичким студирањем уметности циљне културе (Kramsch 1993). Потребно је сондирање невидљивог поља које регулише понашање говорника једног језика. Фигуративно речено, једну непознату земљу не можемо упознати само тако што ћемо се попети на њене највише врхове. Са врхова се можда види понајвише, али много тога остаје прикривено од погледа. С друге стране, већина оних који уче страни језик не интересује се претерано за „врхове“.

Још 1960. Нелсон Брукс у *Language and Language Learning* предлаже шездесет и четири теме културе као „суме научених и преношених елемената који карактеришу једну социјалну групу“ (Brooks 1964: 85). Поред поздрава, информација о градском и сеоском животу, о кафићима, баровима, ресторанима и сл, Брукс апострофира и необичне теме, на пример, псовке, табуе, чудне послове, краснопис, интонацију, омашке у говору. Тако разуђен систем тема, и далеко раскошнији, међутим, може се наћи тек у уџбеницима проистеклим из дуге и богате традиције какву имају велики светски језици, пре свега енглески, и то у брендираним уџбеницима иза чије продукције стоји огроман новац. У оним другим, мањим и малим, понављају се типичне стереотипне теме које репрезентују основне социокултурне норме, животни стил, учене, дељене и преношене вредности (Greenblatt 1995; Levy 2007).

Кад је о темама реч, од велике је користи тематска структура тзв. Праг нивоа (Van Ek–Trim 1998) коју је израдио Савет Европе за преко 20 европских језика а на основу студије *Threshold level* истих аутора из 1990. године. Овде се истиче да су компетенције које се стичу учењем страног језика у вези са културом – социокултурне и транскултуралне.² У оквиру социокултурне теме под називом „Вредности, веровања и понашања“ предвиђено је познавање „институција, традиције, историје, националног идентитета, државе, народа, политике, уметности (музике, сликарства, литературе, позоришта)“ (Van Ek–Trim 1998: 95–102). Међу циљеве језичке политике Савета Европе сврстано је и „упознавање, чување и развијање културне баштине европских језика“ (CEFR 2001: 5). Културна баштина се помиње и у контексту естетске

2 Ако транскултуралне теме оставимо по страни, запазићемо да се међу оним тзв. социокултурним крије много тога што се сврстава под „високу културу“, тј. да је она и те како предвиђена Европским оквиром: „*Свакодневни животи*: начин исхране (јела, пића), време за оброк, понашање за столом; државни празници; радно време и навике; разонода (слободно време, спорт, читање књига, медији). *Услови животи*: животни стандард (варијације у односу на регије, етничке и друштвене групе); осигурање. *Међуљудски односи*: социјална структура становништва и односи између друштвених класа; односи између полова (убичајени и приватни); структура породице и родбинске везе; односи између различитих генерација; односи на радном месту; однос према полицији, званичним институцијама; односи између различитих раса и заједница; односи политичких групација и религиозних структура. *Вредности, веровања и понашања*: друштвене класе; друштвени сектор (универзитет, кадрови, функционери, радници, службеници); регионалне културе; сигурност; институције; традиција и промена; историја; мањински народи; национални идентитет; стране земље, државе, народ; политика; уметност (музика, сликарство, литература, позориште итд.); религија; хумор. *Говор шелом*: познавање конвенција које прописују одређена понашања која чине саставни део социокултурне компетенције корисника/ученика. *Умеће живљења*: тачност; поклони; гардероба, начин одевања; пића, оброци, освежавајући напници; конвенције и табуи у разговору и понашању; трајање посете; начин опраштања. *Ритуална понашања*: религиозни обичаји и култови; рођење, венчања, сахране; понашање слушалаца и гледалаца на некој представи; прославе, фестивали, балови, дискотеке (Van Ek–Trim 1998: 95–102).

употребе језика,³ са нагласком на литерарним текстовима који су добродошли у савременим уџбеницима за стицање знања страног језика (CEFR 2001: 56).

Ради појашњења, подсетимо се да културну баштину чине добра наслеђена од претходних генерација а која треба да буду сачувана за будуће генерације. Она су најчешће под режимом државне заштите, имају симболички значај у свести људи, а са економске стране представљају туристички потенцијал. Утичу на идентитет одређеног насеља, региона или државе. Могу бити материјална и нематеријална. У материјалну културну баштину спадају изузетне грађевине (сакралне или световне), споменици, материјална уметничка дела. У нематеријалну културну баштину спадају уметничка дела (музика), усмена предања, начин живота, традиција, обичаји. Присутност ових тема употпуњују социокултурну компетенцију праг нивоа (Б2).

По логици ствари, те исте теме требало би да се у уџбеницима за почетне нивое (А1, А2) појаве барем у виду елементарних информација. Да ли такве информације постоје у уџбеницима за учење СКС за почетне нивое (А1, А2), покушаћемо да одговоримо у овом раду.

КОПИЈУС

За предмет истраживања узети су уџбеници за почетни ниво учења СКС, штампани на тлу Републике Србије, намењени странцима који уче српски у свом језичком окружењу или су допутовали у нашу земљу. Могу их користити и припадници националних мањина у Србији који не знају српски (иако су за њих школским системом Републике Србије предвиђени уџбеници за учење тзв. језика средине). Истраживањем нису обухваћени уџбеници СКС који су настали у разним центрима по свету, где се наш језик учи под називима који укључују све „југо“ варијанте, *Croatian, Bosnian, Serbian and Montenegrin*. Због комплексности и захтевности, иза таквог истраживања морало би да стоји државно тело које уредно региструје и скупља грађу из целог света а ми такво, нажалост, немамо. Не постоји ни државни пројекат који за циљ има квалитетну презентацију СКС у свету а који окупа практичаре и теоретичаре из ове области, што за једну од озбиљнијих последица има занемарене српске лекторате по страним универзитетима. Без јасне државне политике и постојане бриге, уџбеници за СКС настају спорадично, и то искључиво у комерцијалне сврхе својих (високо)образовних организација, предузећа, тј. издавачких кућа.

3 *Singing (nursery rhymes, folk songs, pop songs, etc.); retelling and rewriting stories, etc.; listening to, reading, writing and speaking imaginative texts (stories, rhymes, etc.) including audio-visual texts, cartoons, picture stories, etc.; performing scripted or unscripted plays, etc.; the production, reception and performance of literary texts, e.g.: reading and writing texts (short stories, novels, poetry, etc.) and performing and watching/listening to recitals, drama, opera, etc.* (CEFR 2001: 56).

После братоубилачких ратова 90-их година прошлог века, те распарчавања српскохрватског језика на мање политичко-лингвистичке субјекте (српски, хрватски, босански, црногорски), у Републици Србији објављено је седам уџбеника за почетни ниво СКС:⁴

1. Божо Ђорић (2005). *Српски за сѝранце*. Београд: МСЦ. (1. изд. 1995.)⁵ [Ђор]

2. Исидора Бјелаковић и Јелена Војновић (2004). *Научимо српски – Let's learn Serbian 1*. Нови Сад: Филозофски факултет. [ФФНС]

3. Милка Цанић и Драгана Ђећез-Иљукић (2006). *Српски језик за сѝранце: за енглеско јоворно јодручје*. Београд: Југовидео. [Југо]

4. Маша Селимовић-Момчиловић и Љубица Живанић (2007). *Реч јо реч: Српски језик – јочейни ишечј за сѝранце*. Београд: Институт за стране језике. [Инст]

5. Наташа Милићевић-Добромиров и Биљана Новковић (2009). *Учимо српски 1 (+ CD & Dictionary)*. Нови Сад: Азбукум. [Азб]

6. Мирјана Даниловић (2011). *Step by step Serbian 1*. Корнет: Београд. [Корн]

7. Јелена Киш (2016). *Step Into Serbian/ Српски за сѝранце*. Београд: Службени гласник. [Глас]

МЕТОДОЛОГИЈА И НЕДОУМИЦЕ ОКО ЊЕ

Задатак утврђивања присутности појединачних информација које се тичу културе показао се као изнимно сложен, прво зато што су те информације разнородне, друго зато што је већина њих у функцији обележавања реалија а не њиховог додатног појашњавања. Такви су нпр. топономастици (Ш) који служе као оријентири у простору.

Ради лакшег сналажења, информације о српским материјалним и нематеријалним културним добрима арбитражно су сортирана за сваки од уџбеника, и то на следећи начин:

- 4 Из списка су изузета два уџбеника СКС за почетни ниво, и то:
- Марковић, В. Јелица (1. изд. 1957). *Српски за сѝранце 1 и 2*. Београд: самостално издање аутора;
 - Бабић, Славна (1. изд. 1964). *Serbo-Croat for foreigners 1*. Београд: Коларчев народни универзитет;
- јер припадају времену СФР Југославије, тј. СР Југославије. Такође, нису анализирани уџбеници за више или напредне нивое, иако неки од овде разматраних уџбеника излазе из оквира почетних А1 и А2 нивоа. Нису анализирани ни „водичи“ који имају за циљ да упознају странце са нашим фразама тј. изразима употребљивим у одређеним ситуацијама.
- 5 Уџбеник Боже Ђорића (*Српски за сѝранце*) преведен је на неколико светских језика али није прилагођен тим језицима у смислу њихових специфичних лингвистичких и социокултурних додира. Сам текст превода је потпуно исти тако да је у питању један те исти уџбеник.

I КУЛТУРА „КАНОНА“

уметници, научници, њихова дела
 културно-историјски споменици и установе
 историјске чињенице
 народна књижевност као духовна баштина српског народа

II ПОПУЛАРНА КУЛТУРА

чувени перформери, извођачи (глумци, виолинисти, балерине ...)
 филм, стрип, музичка сцена (без тзв. естраде)
 ТВ и остали масовни медији

III ТОПОНОМАСТИКА СРБИЈЕ

имена градова, села, река, језера, планина,
 делови градова (тргови, улице)
 препознатљива места (за провод, рекреацију, одмор)

IV СВАКОДНЕВИЦА (ОСТАЛО)

(маркирани) говорни чиновни
 национална кухиња
 познати спортисти, клубови
 специфичне реалије

Недоумице око класификације информација су разне. Категорије I, II, III и IV нису чврсто омеђене, чак се и преклапају. Нпр. чувени виолиниста изводи дела класичне музике и може се наћи и у првој категорији где је тзв. „културни канон“. Ипак, он је извођач дела а не његов творац. Исти принцип је примењен за велика глумачка имена. Глумци изводе дела, нису их сачинили. Као и великани филма, стрипа, фотографије, врхунски извођачи могу се комотно наћи у првом типу информација. Што се тиче културно-историјских споменика и установа, они се најчешће само именују и функционишу више као топоними. Ипак, стављени су у први тип информација јер нису искључиво просторна одредница. Дочим, нека улица може бити и те како културно-историјски маркирана али је стављена у трећу категорију као топоним.

Популарна култура носи често негативан призив јер, наводно, није намењена елитама него широким народним масама. Како се не бисмо упуштали у непримерене дискусије о укусима, избацили смо „естраду“ без даљих објашњења. Странац који је дошао у нашу земљу, лако се може упознати са овом страном нашег друштва и без помоћи уџбеника СКС.

Ситуације кроз које се крећу јунаци уџбеника наведене су, иако се данашњи уџбеници комуникативне провенијенције не могу ни замислити без њих. Одлазак на пијацу или у продавницу мање-више исти је као и било где другде у цивилизованом свету, али се поред српских лексема које се усвајају, пласира и један низ специфично наших информација, од обраћања продавцу до конкретних производа у понуди.

Потписане илустрације које допуњују текст, као културолошке референце од посебне вредности (по принципу „слика говори више од речи“), узете су у анализу.

За крај овог дела рецимо само и то да овде понуђено категорисање културолошки релевантних чињеница у уџбеницима СКС није циљ сам за себе, него средство помоћу којег покушавамо да детектујемо присутност и тип културолошких информација.

АНАЛИЗА

Табела 1: МСЦ, Српски за странце (437 стр; 24 цм)

<p>I Пет књижевних текстова на крају лекција: „Лав“ и „Мали живот“ Душка Радовића; „Глави чуперак“ Мирослава Антића; „Изокренута прича“ Бранка Ђошића; „Дани“ Гвида Тартаље.⁶
Наведене су две народне приповетке и тридесет и три пословице.
Помиње се фреска „Бели анђеол“ и манастир Милешева. Споменут је Ђурђевдан.</p>
<p>II Главни јунак књиге чита „Дневник“, „Политику“ и „Спорт“.
Наведено је осам анегдота.</p>
<p>III Поред топонимије некадашње државе,⁷ помињу се следећи топоси Србије: Војводина, Мачва; градови: Параћин, Земун, Бор, Панчево, Ниш, Лесковац, Суботица, Приштина, Нови Сад, Пријепоље; планине: Шар-планина (на Косову), Проклетије, Козара (Република Српска), Златибор, Златар. Топоси Београда: Нови Београд, Ушће, чесма на Теразијама, Београђанка („палата Београд“); улице: Теразије, Улица српских владара, Устаничка улица, Масарикова, Коларчева, Васина, Кнез-Михајлова; тргови: Димитрија Туцовића, Николе Пашића, Трг Републике, Студентски трг; паркови: Ташмајдан, Топчидер, Кошутњак, Карађорђево парк.
Аутор наводи три београдска факултета (Филолошки, Филозофски и Природно-математички), једанаест хотела („Балкан“, „Москва“, „Југославија“, „Славија“, „Београд“, „Сплендид“, „Унион“, „Бристол“, „Метропол“, „Мажестик“, „Србија“) и три биоскопа („Козара“, „Балкан“, „Одеон“).</p>
<p>IV Ситуације: код лекара, у самопослужи и у робној кући.
Дате су фотографије три обрасца: уплатнице, потврде о пријему пакета и телеграма.
У једном од текстова провучена је напомена о београдском трамвају „двојци“.</p>

6 Издање из 1995. има и следеће текстове, у овом издању избачене: „Нема за мачке школе“ Григора Витеза; одломак „У вези са оним“ из драме „Маратонци трче почасни круг“ Душана Ковачевића; одломак „Погрешно име“ из драме „Сабирни центар“ Душана Ковачевића; „Београд“ Симе Пандуровића; „Сунчев систем“ Драгана Мраовића.

7 СФРЈ: Љубљана, Марибор, Охрид, Дубровник, Сарајево (Олимпијске игре), Далмација, Сисак, Јадранско море, Хрватска, Македонија, Словенија, Плитвичка језера, Неретва, Скадарско, Преспанско и Охридско језеро. Црна Гора: Цетиње, Подгорица, Котор, Никшић, Будва, Жабљак, Дурмитор, Бјелашница, Црно језеро, Морача, Свети Стефан, Пераст, Херцег Нови.

Табела 2: Филозофски факултет у Новом Саду, *Научимо српски 1* (166 стр; 29 цм)

I	<p>Спомињу се три установе културе: Југословенско драмско позориште, Српско народно позориште и Народно позориште.</p> <p>Аутори посвећују дужи текст Новом Саду (укратко је изложена историја града уз илустрацију грба).</p>
II	<p>Дат је интервју са Војином Ђетковићем.</p> <p>Помиње се серија „Породично благо“ и неколико ТВ емисија („Ово је Србија“, „Лети, лети, песмо моја мила“, „Недељно поподне“, и „Дневник“).</p>
III	<p>Спомињу се улице: Змај Јовина, Дунавска и Железничка; затим Трг слободе и два препознатљива топоса града (Саборна црква и Градска кућа).</p> <p>Поменуто је седам градова Србије: Београд, Краљево, Крагујевац, Крушевац, Лесковац, Ниш (помињу се и Сремски Карловци). Помиње се река Дунав.</p> <p>На крају књиге налази се стилизована мапа Новог Сада (шири центар града).</p>
IV	<p>Презентовано је шеснаест ситуација: продавница, пијаца, пекара, ресторан, кафић, мењачница, фризерски салон, продавница намештаја, продавница беле технике, царина, железничка станица, туристичка агенција, пошта, такси, амбуланта и књижара. Ту је и давање савета и телефонски разговор. Понуђени су текстови малих огласа (укупно дванаест кратких текстова). Дат је јеловник у ресторану „Балкан“, преко пола стране асортиман пића (двадесет и четири врсте пића) и прехранбених производа (тридесет и једна врста) са ценама. Помињу се или се приказују као илустрације традиционална српска пецива (бурек, переца, кифла) и јела (ћеваци, пљескавице, кобасица на жару, карађорђева шницла).</p>

Табела 3: Југовидео, *Српски језик за странце* (376 стр; 24 цм)

I	<p>Ако се занемаре бројне лингвистичке напомене о језику (граматика, лексика, творба), а наш језик спада у наше највеће културно добро, у културу са великим „к“ овог уџбеника свакако спадају одломци из дела Иве Андрића. Наиме, уз 16. лекцију „Путовање железницом“ понуђен је Андрићев текст „Предели“, а уз 20. лекцију његово „Небо над Београдом“.</p> <p>„Пловидба од Београда до Кладова“ је текст дијалога између водича и туриста у којем су дате кратке напомене о Смедереву, деспоту Ђурађу Бранковићу, Лепенском виру, Трајановој табли, Ђердапској клисури, језеру и хидроелектрани.</p> <p>Уз кратку напомену, набрајају се наши манастири: Студеница, Хиландар, Милешева, Сопоћани, Грачаница, Раваница, као и чувене фреске у њима (Бели Анђео, Свети Сава, Стефан Немања, Стефан Првовенчани, Краљ Владислав).</p> <p>Помињу се културно-историјске знаменитости на Златибору: музеј Старо село, Стопића пећина, Чесма краља Александра, манастир Увац, цркве брвнаре.</p> <p>У тексту „Разгледање Београда“ помињу се: Римски бунар, Српска академија наука и уметности, Галерија САНУ, споменик Кнезу Михајлу, Народни музеј, Народно позориште, Храм Светог Саве.</p> <p>Странице књиге илуструје споменик Победника и фреска Бели анђео. Спомињу се Калемегдан и Београдска тврђава.</p>
---	--

II На крају књиге су четири интервјуа: са режисером Браниславом Петковићем, модним креатором Драганом Огњеновић, новинарем Зораном Николићем (аутором књиге „Београд под Београдом“, о којој се говори и у интервјуу) и са тренером Игором Кокошковым.

Дат је текст песме „Девојко мала, песмо мога града“ Ђорђа Марјановића.

III Помињу се знаменита и препознатљива места града: Кнез Михајлова, Трг Републике, улица Цара Душана, славови-кафићи на Сави, Скадарлија, Врачар; старо име града („Сингидунум“); четири ресторана: „Српска кафана“, „Луда кућа“, „Сунце“ и „Верди“; вила „Дан“ и хотели „Београд“ и „Москва“. Од српске топонимије спомињу се још само Ужице, Пријепоље и Златибор са ски-лифтовима и стазама на Торнику и Обудојевици, а ту је и једна фотографија водопада у Гостиљу.

Презентована је двадесет и једна ситуација: у таксију, мењачници, ауту, пословници ЈАТ-а, авиону, туристичкој агенцији, у хотелу, самопослузи, продавници одеће, продавници обуће, хемијској чистионици, пошти, ординацији лекара опште праксе, апотеци, на граничном прелазу, бензинској пумпи, аеродрому, рецепцији, код кројача, зубара и фризера.

IV Рубрика „Инфобокс“ нуди занимљиве културолошке напомене (нпр. на вратима цвећаре је исписано радно време и порука да се продавачица ускоро враћа са паузе; наведене су врсте ветрова који дувају код нас: поветарац, југо, северац, кошава; дати су називи наших пецива (кифла, плетеница, ђеврек, бурек), наших специјалитета (качкаваљ, шљивовица, пршута)).

Ту су још: рецепт за проју, временска прогноза за конкретан датум, напомена о спортско-рекреативном центру „Кошутњак“.

Лекција бр. 34 под називом „Муштерије као породица“ представља интервју са власником прве београдске школе за фризере.

Речено је нешто о ПТТ провајдеру интернета.

Табела 4: Институт за стране језике, *Реч по реч: Српски језик*
– Почетни шечај за сѝранце (365 стр; 30 цм)

I Од културно-историјских споменика, установа, институција тј. артефаката поменути или представљени као илустрација су: Народно позориште, Народни музеј, Војни музеј, Институт за стране језике, споменик кнезу Михајлу, споменик Победнику, опсерваторија на Калемегдану, Краљ капија, Римски бунар, Београдска Капија; Црква Ружица, Црква Свете Петке, Храм Светог Саве, Саборна црква, катедрала у Новом Саду; уметничка фотографија „Прекко ограде“ (неименованог аутора), слика „Дрворед“ (1947) Саве Шумановића, слика „Девојка у плавој“ Ђуре Јакшића; фотографска илустрација Вука Караџића, његовог споменика и музеја, старог писма заједно са три издања старих књига, Николе Тесле и његовог музеја. У ову категорију спадају и манастир Дечани, фреска „Бели анђео“ (Милешева, 1228); скулптура „Прародитеља“ (Лепенски Вир), Феликс Ромулијана (Гамзиград, Зајечар), Град-тврђава на Дунаву (Голубац). Уз текст „Српски језик“ провучена је информација о нашој најстаријој рукописној књизи – Мирослављевом јеванђељу.

-
- I Икона Стефана Лазаревића илуструје текст „Београд у 15. веку“. Наведени су верски празници: Божић, Ускрс, славе. Текстови „Одлазак на славу“ и „Слава“ праћени су илустрацијама иконе Светог Николе, славског колача, жита, свећа и вина. Постоји и фото илустрација традиционалне српске ношње. Српска застава се завијорила једино овим уџбеником.
-
- II Фестивал Егзит у Новом Саду (фото прилог).
-
- III Дати су називи тргова, улица, булеvara: Трг Републике, Кнез Михајлова (два пута), Краља Петра, Кнеза Симе Марковића, неименовани новобеоградски булевар, Булевар Краља Александра; делови града, позната или знаменита места: Славија, Нови Београд, Студентски парк, Калемегдан, Ташмајдан, сплавови на Сави, Ушће, Ада Циганлија, Арена, Београђанка, аеродром „Никола Тесла“, хотел „Метропол“, неименована књижара; географски појмови: Копаоник (два пута), Повлен, житница Војводине, Тара, Брезовица; Дрвенград на Међавнику, Златибор; Нови Сад са Катедралом у центру; река Сава. Мапа Београда налази се на последњој страници.
-
- IV Понуђено је обиље културолошких референци, најчешће илустрованих: „Политикин магазин“ (оригинална страница), концерт на улици, (неименована) концертна сала уз текст „Концерт“, (неименована) аутобуска станица уз текст „Путовати“. На душој страници видимо Београд 1930. године. Ту су и следеће фотографске илустрације: српски пасош, карта за „Југоконцерт“, списак важних телефона (осам служби), разгледница са обе стране (са посебно истакнутом маркицом и печатом поште), страница из огласа дневних новина „Политика“, један београдски графит, (географска) мапа Београда, купалиште на Ади, мост и кајак који плове реком уз текст „Положај Београда“, лична карта (како је изгледа до недавно), календар (уз информације кад се славе Божић и Нова година по старом календару, са црвено исписаним верским празницима), Петроварадинска тврђава у Новом Саду, две банковне картице уз текст „Где волите да купујете?“, рецепт за пребранац, један блок информација у вези са спортом („Наша земља“ првак света у фудбалу 1991. године и кошаркаши први на Олимпијским играма и у Европи, Београдски маратон, еминентни спортисти у тенису, стрељаштву, женској одбојци). Представљене су и игре на срећу илустроване рекламом за „Велику награду игру“ и лото-листићем. Текст „Образовање“ покрива школски систем у Србији. Праћен је фотографијама Електротехничког факултета и ђачке књижице и индекса. Карта Србије је дата уз текст „Нова лекција из Географије“. Ту су и фотографске илустрације производа са Златибора, Београдског зоолошког врта, Калемегдана (укушно осам); неретке су фото илустрације уз текстове: Смедеревска кула, Главни трг и панорама Смедерева уз текст „Идемо у Смедерево“; солитер на Новом Београду уз текст „Шта се десило Милошу?“; Главна пошта уз текст „Коме пишеш“; трасе тролејбуса 19, 20, 31, затим плоча са називом улице Џорџа Вашингтона, зграда на адреси Палмотићева број 16 – све то уз текст „Нов стан“; скија-лиште на Копаонику уз текст „Разговор о одмору“; хотели „Студент“, „Атлас“ и „Гранд“ са још пет илустративних фотографија уз текст „У туристичкој агенцији“.
-

Табела 5: Азбукум, Учимо српски 1 (152 стр; 30 цм)

	<p>На половину странице (35. стр.) стале су фотографске илустрације: Грачанице, Иве Андрића, Николе Тесле, Милеве Ајнштајн, Исидоре Секулић, Михајла Пупина, Данила Киша. И текст „Српски језик“ (на 107. стр.) илустрован је фотографским илустрацијама знаменитих особа. Ту су: Свети Сава, Доситеј, Бранко Радичевић, Јернеј Копитар, Његош, Вук Караџић, Лаза Костић, Ђура Даничић, Станислав Винавер, Иво Андрић.</p> <p>У 20-ак реченица говори се о српској ћирилици.</p>
I	<p>На једну страницу (113. стр.) стала је мапа Византијског царства у 9. веку, фото илустрације Мирослављевог јеванђеља са једним увећаним иницијалом, икона Ђирила и Методија, Храм Светог Саве, краснопис ћирилице и првог српског буквара (из 1597. године). Спомињу се „манастири Фрушке горе“ и манастир Студеница.</p> <p>Текст „Познати празници у Србији“ нуди објашњење шта је слава (114. стр.) и зашто нам је важна (илустрације: икона Светог Ђорђа и Светог Саве).</p> <p>На крају књиге дата су три теста познавања Србије у којима се помињу културно-историјске чињенице у вези с нашом земљом.</p>
II	<p>Уз текст „Србија је позната по“ нашли су се и фотографски прикази (опет на стр. 35) Горана Бреговића, Емира Кустурице, Слободана Тркуље, Сабора у Гучи. Помињу се фестивали Фест и Егзит.</p> <p>Познатом виолинисти Стефану Миленковићу, некада чуду од детета, ауторке су посветиле текст на 115. страници.</p>
III	<p>На почетку књиге стоји приказ стилизоване мапе Србије. На стр. 35 фотографске илустрације националног парка „Тара“ и националног парка „Дурмитор“ (Црна Гора), народног кола и тенисерке Ане Ивановић.</p> <p>Помињу се следећи градови Републике Србије: Сомбор, Ваљево, Чачак, Шабац, Суботица, Зрењанин, Аранђеловац. Поменут је Ђердап.</p>
IV	<p>Помињу се коначи, салаши, Фестивал пива и трке коња, вински подруми и две београдске кафане („Три шешира“ и „Знак питања“).</p> <p>Једна мала илустрација приказује тамбураше, а 10-ак мањих приказује успешне спортисте Србије. Уз текст „Храна у Србији“ поменуте су наша традиционална јела: сарме, пуњене паприке, роштиљ, слатки купус и пасуљ. Од за нас карактеристичних пића помиње се ракија.</p>

Табела 6: Корнет, *Step by step Serbian 1* (274 стр; 24 цм)

I	<p>Проширена информација (13 реченица) о фонетском писму српског језика и о ћирилици (10 реченица). Споменути су манастири: Жича, Студеница, Раваница и Манасија, и две установе културе: Народни музеј и Народно позориште.</p>
II	<p>Споменуте су новине „Политика“ и недељник „Време“.</p>

- Помињу се делови Београда: Баново Брдо, Врачар, Земун, Сењак; улице и тргови: Трг Републике, Кнез Михајлова, Скадарска, Македонска, Змај Јовина, улица Краљице Катарине; препознатљива места града: Храм Светог Саве, Савезна скупштина, Ботаничка башта, Калемегдан, тврђава и ЗОО врт, Сава Центар, Карађорђево парк, спортски центар „Ташмајдан“ и Ада Циганлија.
- III Помиње се девет ресторана: „Калемегданска тераса“, „Јадран“, „Мадера“, „Дачо“, „Река“, „Вук“, „Игуана“, „Централ“ и ресторан „Александар“ у Шумадији; два кафића: „Фраћи“ и „Пастис“; и хотел „Москва“.
- Помињу се и други српски географски појмови: Дунав, Сава, Нови Сад, Сремски Карловци, Ниш, Крагујевац, Палић, Ђердап, Копаоник, Златибор, Оплепац. Шумадији је посвећен краћи текст.
- Српски језик се контекстуализује кроз осам ситуација (кафић, рецепција хотела, ресторан, продавница, пијаца, аеродром, улица, ординација). Дате су и ситуације-говорни чинови: телефонски разговор, заказивање састанка, прослава рођендана, писање CV-ја.
- IV Помињу се наша традиционална јела: пршута, баклава, кајмак, ражњићи, вешалица, ћевапчићи.
- Дат је ценовник пића. Наведене су три врсте ракије: шљивовица, лозовача, виљамовка.
- Помиње се воз „Романтика“.

Табела 7: Службени гласник, *Step Into Serbian* (422 стр; 20 цм)

I	Поменут је Народни музеј, српски језик (у 2 реченице), Вук Ст. Караџић (у 2 реченице).
II	Поменут је фестивал Егзит (у 1. реченици) и Гуча (у 1. реченици).
III	Поменути су следећи топоними: Трг Републике, Калемегдан, Скадарлија (са проширеном информацијом од три реченице), Златибор.
IV	–

ЗАКЉУЧЦИ

Ако се не рачуна неколико књижевних текстова, органски неповезаних са текстовима лекција, који нису ни на који начин „уведени“, разрађени питањима, нити протумачени, у **Пор** нема чињеница које се тичу тзв. високе културе. Ни текстови наше народне књижевности (две народне приповетке и тридесет и три пословице) нису адаптиране или на други начин прилагођене кориснику (нема речника, тумачења, објашњења уз одређене речи). Текст „Како расте наша Југославија“ залутао је из времена социјализма када се неговао панегирички тон ове врсте. Такође, уместо, уосталом изврсне, прозе Ранка Маринковића (одломак из новеле „Руку“) и Езопове басне

„Црв и лав“, прилика да се Република Србија представи нашим ауторима ма одакле они били – изгубљена је.

У уџбенику **ФФНС** нема референци на нашу традицију, историју (осим историје Новог Сада), на великане духа нашег народа. Именоване су само три установе културе.

Ауторке **Југо** изузетно су интелигентно и оригинално искористиле водиче кроз Ђердап, Златибор и Београд уз обиље интересантних културолошких напомена. Не рачунајући два текста Иве Андрића, и у **Југо** је пропуштена прилика да се промовише српска књижевност. Ту је текст „Низ Дунаво лађа“ Твртка Куленовића, босанског академика, дат уз лекцију о путовању бродом. Осим што је овај текст захтеван и није за ниже нивое знања језика, не промовише ни аутора из наше земље. Јесте да уметност не познаје границе и да је Твртко Куленовић стварао, пре свега, у време СФРЈ, али очекује се да уџбеник за учење српског језика упућује на наше ауторе, тим више што се, осим Иве Андрића, не помиње ни један други аутор.

У **Корн** се не помињу великани српске културе (али Достојевски, Моцарт, Чарлс Дарвин, Леонардо Да Винчи и Павароти спомињу се у контексту животног века, односно, вежбања бројева и генитива). Учило нуди објашњење појаве фонетског писма и ћирилског алфабета у нас, и помиње четири манастира и две установе културе.

Скроман биланс референци овог типа има и **Глас** у којем је поменут Народни музеј, а двома реченицама говори се о српском језику и са исто толико о Вуку Ст. Караџићу.

Обима који је скоро три пута мањи од овде прегледаних примерака исте врсте, уџбеник **Азб** пун је културолошких референци (на српски језик, српску славу, српске научнике). Само се аустроугарски цензор Јернеј Кошитар безразложно обрео међу великанима какав је Свети Сава а у контексту развоја српског језика (о чему уз илустрацију такође није ништа речено). Ауторке **Азб** успеле су да кажу нешто и о српској ћирилици, да понуде илустрације Византијског царства (мапа), Мирослављевог јеванђеља (иницијал), Ђирила и Методија (иконе), ћирилског краснописа и првог српског буквара.

Инст нуди обиље информација од културно-историјског значаја и увек превазилази остале јединице корпуса. Ауторке уџбеника, заједно са ликовним и техничким уредницима, потрудиле су се да на разне начине пласирају информације које су у функцији културолошке контекстуализације језика.

Тема тзв. популарне културе у **Корн** нема.

Ни у **Ђор** их нема (ако не рачунамо анегдоте које су мало оплемениле сувопарност уџбеника (није, међутим, речено одакле су те анегдоте приспеле; могле су бити преузете из новина, са ТВ-а, али и са улице).

Ауторке **Инст** такође нису искористиле забавно-едукативне могућности које нуди поп-култура у учењу страног језика па имамо само кратку успутну информацију о новосадском музичком фестивалу Егзит и непотписану фотографију Горана Бреговића (вероватно музичар није дао дозволу за њену употребу али је неким немаром ипак остала у књизи).

У **Југо** је дат један текст песме некад веома популарног српског кантаутора Ђорђа Марјановића. У истом училу се спомиње амерички филм „Млетачки трговац“ са Робертом Де Ниром и Ал Паџином у главним улогама, као да ми нисмо земља богате филмографије.

Из корпуса се по третману поп-културе издвајају уџбеници **ФФНС** и **Азб**, овај други смисленије јер аутори **ФФНС** пропуштају прилику да спомену српски или барем југословенски филм. На страницама **ФФНС**, наиме, спомиње се француски филм „Чудесна судбина Амелије Пулен“. Чак две стране посвећене су Дејвиду Боувију уз текст „Велики повратак вечног Боувија“ (који се ипак упокојио 2016. као и прилика да се на овом месту промовише неки наш евергрин аутор или музичка група). **ФФНС** оригинално користи интервју са познатим глумцем Војином Ђетковићем. Помиње наше познате ТВ серије и емисије, чега се други аутори нису досетили.

Будући да га не финансира држава па се квалитетом и свежином тема бори за своје место на тржишту, **Азб** размишља прагматичније. Штедро користи благодети постојећих српских брендова, са којима је страни корисник и пре могао да се упозна. Тако су се уз текст „Србија је позната по“ нашле фотографије познатих музичара Горана Бреговића и Слободана Тркуље, као и незаобилазног Емира Кустурице, српског супер-бренда. Спомиње се Сабор у Гучи и фестивали филма и музике Фест и Егзит. Са познатим виолинистом Стефаном Миленковићем дат је интервју.

Генерално гледано, топонимија свих јединица корпуса тешко стиже (и не постиже) распарчавање географског простора у којем се говори српски језик, другим речима, уџбеници су неажурирани.

Кроз **Ђор**, поред српске, провејава у мањој мери топонимија нашег некадашњег географског простора СФРЈ (што је рецидив првог издања из 1985. године под називом *Српскохрватски језик за стиранце*), тј. у већој мери топонимија некадашње федерације са Црном Гором, што значи да текст књиге није прочишћен и прилагођен иако је настао у време дефинитивног распада Федерације (2003–2006).⁶

6 Није писцима оваквих и сличних учила лако. Држава нам је све мања а ако нам, не дај Боже, откину и Косово, мораћемо да штампамо нове књиге са новом мапом наше државе. Прилика да се именују места и делови некадашње велике државе јесте да се каже како тамо (још увек) живе Срби, или како су вековима тамо живели.

И **ФФНС** има неажуриран садржај у новијим издањима насталим након отцепљења и последње југословенске републике Црне Горе 2006. године (јунаци уџбеника летују у Херцег Новом и зимују на Жабљаку и Дурмитору).

Лекција **Инст** „Проведите лето с нама“ неажурирана је јер јунаци лекција промовишу Котор у Црној Гори, тј. Стари град и тамошњи хотел „Фјорд“. Иако су ови крајеви традиционално српски, не налазе се у Србији. Њихова историјска повезаност са Србијом није назначена.

У **Азб** се такође промовише Дурмитор који се налази у Црној Гори.

Културолошке референце на Косово и Метохију су политички коректно избегнуте, као и на српске крајине у Хрватској, одакле је српски живаљ протеран. Срби живе изван граница своје државе и то је могло да се на неки (непровокативан) начин ипак саопшти.

У **Ђор** студент српског језика сазнаће називе светских метропола уместо да се обавести о нашим градовима.

ФФНС уместо српских градова нуди илустрације светских. Један од главних ликова **ФФНС** не путује по нашој земљи већ по Мађарској. Корејка Ђини, наиме, путује у Будимпешту, где се диви тамошњим местима културе. Ђини је одушевљена и Француском (планира да посети Француску и Париз тј. Лувр, Ајфелову кулу и Тријумфалну капију). Није јасно зашто онда Ђини уопште и учи српски језик.

Један од начина да се понуди информација која има било какве везе са културом јесте да се контекстуализује говорни чин у простору. Бројчано гледано, **Ђор** и **Корн** у великој мери користе овај начин реферисања на културни миље. **Инст** користи сваку ситуацију да упути на неку српску просторну чињеницу. **Глас** има једва неколико српских топонима.

Сви уџбеници корпуса (осим **Глас** и **Ђор**) више или мање презентују српски културни миље.

Приликом писања уџбеника **Ђор** мислило се највише на вежбе којима ће се странац оспособити да проговори српски језик (на тзв. *drill* вежбе). Међутим, наше свакодневне навике, обичаји, типичне ситуације, свеколико богатство нашег живота те језика, из овог уџбеника странац неће ни издалека упознати. Понуђено је свега неколико штуро презентованих ситуација (код лекара, у самопослузи и у робној кући) које су се могле десити било где. Кад смо код ситуационог концепта у формирању лекција, тема „Болнице“ и тешких болесника је потпуно неумесна. Можемо да говоримо и о смрти (није проблем у томе), али онда нам треба много више светлих тонова, много више разиграности и у темама и у структури (у рубрикацији уџбеника). Несхватљив је и ауторов интерес за хотеле (наводи именом чак једанаест) у светлу чињенице да су многе друге, културолошки значајније, информације изостале.

Исто важи и за уџбеник **Корн**, чија ауторка помиње необично велик број ресторана (девет), плус два кафића, чиме, осим што открива своје личне афинитете, демонстрира одсуство смислене структуре и мере.

Аутори **ФФНС** своје кориснике неће рецептима угутити на прављење неког српског специјалитета већ јела која се могу правити било где. Нејасно је и зашто фаворизују анахрони хунгаризам „кицош“ у једној од лекција. С друге стране, у училу **ФФНС** може се наћи широк репертоар ситуација обојених нашим миљеом (нпр. мали огласи, асортиман пића и прехранбених производа са ценама, именована српска пецива и јела).

Ауторке **Југо** такође нуде бројне ситуације (укупно 21), од којих су неке нетипичне (у продавници обуће, хемијској чистионици, код кројача). Рубрика Инфобокс резервисана је за занимљиве културолошке напомене (о нашим пецивима, специјалитетима, рецептима, сленгу, ветровима који дувају на нашим просторима). Међутим, у **Југо**, без припреме и рада, уводи се текст „Разговор са књиговесцем“ који јесте свеж и аутентичан, али је примеренији за јаче језичке компетенције од *lower intermediate* нивоа (како своју књигу декларишу ауторке). Четири интервјуа на крају **Југо** пате од истог недостатка. Недостатака у **Југо** има још: И поред превода на енглески језик, текстови „лепе књижевности“ су презахтевни за почетни ниво језика; у односу на обим књиге (скоро 400 страна Б5 формата) српских топоса има врло мало; после текста „У авиону“, у рубрици Инфобокс наводе се разне врсте превоза путем ваздуха – али само на енглеском језику. Ово је посебан проблем јер се дају и називи особља које ради на железници, као и врсте возова – само на енглеском, затим информација о нашим клупским ривалима „Црвеној Звезди“ и „Партизану“, као и називи служби са важним бројевима телефона. Мени из ресторана у једној од лекција **Југо** јесте аутентичан али, нажалост, преситан и нечитак (као што је случај са нечитким менијем ресторана „Балкан“ **ФФНС** који, на жалост, као такав преживљава сва поновљена издања). Код навођења врста ветрова у једном од Инбокса **Југо** споменута је бура, али на њу полаже право само српски живаљ на приморју. Што се наше земље тиче, она данас не излази више ни на једно море. У том смислу, ауторке су могле дати и понеко објашњење.

Ауторке **Азб** понудиле су бројне информације из свакодневице Србије. Пропуста има мало а један од њих је да се не види у којем се од четири града (на фото илустрацијама) дешавају манифестације „Фестивал пива“ и „трке коња“. Такође, типични недељни ручак, мезе, ракија, торте, одмарање после јела и посећивање пријатеља све је само не типична слика недељног ручка ни у руралним срединама а камо ли у урбаним, а посебно ако се има на уму чињеница да је наша земља последњих деценија економски девастирана. Дакле, нуди се непримерено ружичаста слика наше стварности.

Инст је отишао најдаље у (најчешће илустрованим) референцама наше свакодневице. По квантитету информација овог типа, и поред бројних недостатака, са **Инст** може да се пореди само **Југо**.

ЗАВРШНА РЕЧ

Као што се може закључити из свега изложеног, по обилном пласману садржаја „мале“ и „велике“ културе, уџбеник *Реч љо реч* Института за стране језике далеко предњачи у односу на остале уџбенике корпуса, понајмање у односу на уџбеник *Српски језик за сѝранце* Југовиџеа.

Приметно је да релативно мали приватни издавач Азбукум у уџбенику *Учимо српски 1* промовише српску баштину и брани државне идеје, на својих 150 страна средњег формата, више него уџбеници институција које финансира држава. Такође, једино је у њему препознат потенцијал тзв. популарне културе у стицању социокултурне компетенције (али и тржишне предности о којој државни издавачи не морају да размишљају). Штета што се то ни изблиза није десило са уџбеником *Step by step Serbian 1*, такође приватног београдског издавача Корнет, чијих смо се слабости већ дотакли.

Step into Serbian Службеног гласника не нуди кориснику практично ништа што има везе са српском баштином и српским културним миљеом а ову не баш похвалну чињеницу ни за педаљ не успева да промени технички уредник својим бројним (нажалост, непотписаним) колорним фотографским илустрацијама Београда и Србије.

Уџбеник *Научимо српски – Let's learn Serbian 1* Филозофског факултета у Новом Саду јесу писали нетом запослени асистенти Одсека за српски језик али зато постоје уредници и рецензенти. С друге стране, Институт за стране језике у Београду могао је да понуди убедљиво промишљеније уџбеничко штиво јер је иза њега стајало шест деценија искуства у раду са странцима (први течајеви СКС организовани су 1958. године).

Филолошки факултет у Београду, и поред вишедеценијске наставне делатности са странцима који уче српски језик, није изнедрио уџбеник за почетни ниво СКС у којем би реалније наше богате културе наше своје заслужено место.

ИЗВОРИ

- ФФНС: Бјелаковић, Исидора и Војновић, Јелена (2004). *Научимо српски – Let's learn Serbian 1*. Нови Сад: Филозофски факултет.
- Корн: Даниловић, Мирјана (2011). *Step by step Serbian 1*. Корнет: Београд.
- Глас: Киш, Јелена (2016). *Step Into Serbian/ Српски за сѝранце*. Београд: Службени гласник.
- Азб: Милићевић–Добромиров, Наташа и Новковић, Биљана (2009). *Учимо српски 1 (+ CD & Dictionary)*. Нови Сад: Азбукум.

- Инст: Селимовић-Момчиловић, Маша и Живанић, Љубица (2007). *Реч њо реч: Српски језик – њочейни ѡечаж за сїранце*. Београд: Институт за стране језике.
- Ђор: Ђорић, Божо (2005). *Српски за сїранце*. Београд: МСЦ. (1. изд. 1995.)
- Југо: Цанић, Милка и Ђећез – Иљукић, Драгана (2006). *Српски језик за сїранце: за енїлеско ѡворно ѡодручје*. Београд: Југовидео.
- CEFR 2001: Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment (CEFR)*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Van Ek–Trim 1998: Jan Ate Van Ek, John L. Trim. *Threshold 1990*. Cambridge University Press: Council of Europe/ Conseil de l'Europe.

ЛИТЕРАТУРА

- Atkinson 1999: Dwight Atkinson. "TESOL and culture". *TESOL Quarterly*, 33(4), 625–654. <<http://dx.doi.org/10.2307/3587880>>. [23. 10. 2018].
- Brooks 1964: Nelson H. Brooks. *Language and language learning: theory and practice*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Bouhier 1812: Jean Bouhier et d'Oliviet. *Tusculanes de Ciceron*. Paris: Académie Française, 273. <https://books.google.rs/books?id=0ZcOAAAAQAAJ&pg=PA273&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false>. [19. 10. 2018].
- Greenblatt 1995: Stephen Greenblatt. *Culture*. In: *Critical terms for literature study*. (Eds) F. Lentricchia & T. McLaughlin. Chicago: University of Chicago Press, 225–232.
- Kramsch 1993: Claire Kramsch. *Context and Culture in Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Kramsch 2001: Claire Kramsch. "Intercultural Communication". *The Cambridge Guide to Teaching English to Speakers of Other Languages*. Eds. Ronald Carter and David Nunan. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, 201–206.
- Kramsch 2013: Claire Kramsch. "Culture in a foreign language teaching". *Iranian Journal of Language Teaching Research* 1(1), 57–78.
- Lessard-Clouston 1997: Michael Lessard-Clouston. "Towards an understanding of culture in L2/FL education". *The Internet TESL Journal*, 3(5), 1–12. <<http://iteslj.org/Articles/Lessard-Clouston-Culture.html>>. [10. 10. 2018].
- Levy 2007: Mike Levy. Culture, culture learning and technologies: Towards a pedagogical framework. *Language Learning and Technology*, 11(2), 104–127.
- Peck 1998: Deborah Peck. *Teaching Culture: Beyond Language*. <<http://www.yale.edu/ynhti/curriculum/units/1984/3/84.03.06.x.html>>. [10. 10. 2018].
- Savignon–Sysoyev 2002: Sandra J. Savignon, Pavel V. Sysoyev. "Sociocultural strategies for a dialogue of cultures". *The Modern Language Journal*, 86(4), 510–524.
- Sellami 2000: Abdel Latif Sellami. *Teaching towards cultural awareness and intercultural competence: From What through How to Why culture is?* Presented at the Annual Teachers of English to Speakers of Other Languages (March 14–18). <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED446434.pdf>>. [10. 10. 2018].
- Singhal 1997: Meena Singhal. "The internet and foreign language education: Benefits and challenges". *The Internet TESL Journal*, 3(6), 107. <<http://iteslj.org/Articles/Singhal-Internet.html>>. [10. 10. 2018].

Ljiljana M. ČUK

CULTURE IN SERBIAN LANGUAGE TEXTBOOKS AS FOREIGN

SUMMARY

Topics and contents of cultural information in the textbooks for the initial levels of Serbian language learning were first statistically listed and then analysed. Previously, in order to facilitate textbook analysis, two basic meanings of culture, as an individual and collective expression of spiritual activity, have been delineated. The research shows that, except in the textbook of the Institute for Foreign Languages (Belgrade), cultural content is sporadically and poorly represented. On its 150 medium-format pages, Azbukum (Novi Sad) in its textbook *Let's Learn Serbian 1* it promotes Serbian heritage and defends state ideas more than textbooks of state-funded institutions. Also, it is the only one that recognizes the potential of the so-called popular cultures in the acquisition of sociocultural competence.

Key words: Culture, Serbian for foreigners, textbooks, entry level, European framework.